

ՔՐԻՍՏՈՍԻԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԹՅԱՆ ԴԱՐԱՆ

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարեկանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 7 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյան խմբագրատան միջ:

Մեր հասցեն. Тифлисть. Редакция «Мшакъ»:
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրությունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տոն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունուած է ամեն լիցուով:

Յայտարարութիւններ համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ:

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳԵՂԱՐՈՒԹՅԱՆ ԴԱՐԱՆ

ՆԵՐԿԱՅ 1895 ԹԻՎԱԿԱՆԻՆ

ՄԵԼԿ

23-րդ ՏԱՐԻ

23-րդ ՏԱՐԻ

ԴՐԱՎԱՆԵՐՆԵՐ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱՎԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Հրատարակուած է Թիֆլիսում, նոյն դիրքով, նոյն պրոգրամայով և նոյն ուղղութեամբ: Մեր ստանուած ենք սեփական ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻՆԵՐ:

«ՄԵԼԿ» տարեկան գինը թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 ռուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսականը՝ 9 ռ., ինն և ութ ամսականը՝ 8 ռ., հինգ ամսականը՝ 7 ռ., չորս ամսականը՝ 6 ռ., երեք ամսականը՝ 5 ռ., չորս ամսականը՝ 4 ռ., երեք ամսականը՝ 3 ռ., երկու ամսականը՝ 2 ռ., մի ամսականը՝ 1 ռուբլի:

«ՄԵԼԿ»-ն գրվել կարելի է ՌԵԴԱԿՏԱՆԻՆ (Բաղադրուած և Բարձրագոյն փողոցների անկիւն):
Կայտարարութիւն ուրիշ քաղաքներէն «ՄԵԼԿ»-ը գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է գիտնել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСТЬ, Редакция «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Մամուլի կարծիքը հայոց հարցի մասին. Այս-
նաստի կարծիքը. «ՆԵՐԿԱՅ» ՏԵՍԻՍԻՒՄԻՆ. Կով-
կասեան համարարանի հարցը. Մասնագործ-
ութիւն. Հայոց թարգման. Նամակ կրկնակի. Նա-
մակ Գորիսից. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵ-
ՍԻՍԻՒՄԻՆ. — Նամակ Թիֆլիսից. Նամակ Թիֆ-
լիսից. — ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻՆ. — ԲՈՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒ-
ԹՅՈՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. ՄԻ գէթ Գլխաւորի
կեանքից:

ՄԱՍՈՒԼԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Պարիզի «Paris» լրագրիւրը իր յունվա-
րի 24-ի առաջնորդումը առում է հետեւ-
եալը. «Մենք արդէն շատ անգամ հրաւի-
րել ենք մեր ընթերցողներին ուղարկել ին-
նը այն բարբարոսական զորքերի վրա, որ
կատարում են Հայաստանում և ամօթ են
բերում մեր քաղաքակրթութեանը»: Այս
լրագրիւրը ամբողջութեամբ առաջ է բերում
«Genevois» լրագրի այն յօդուածը, որի
հետ արդէն ծանօթացրինք «Մշակ» ընթեր-
ցողներին: Լրագրիւրը վերջացնում է իր յօ-
դուածը հետեւեալ խօսքերով. «Կարելի է
կարծել, որ մենք վերադարձել ենք ինկի-
նը»:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ԳԻԾ ԳԼԱԿՍՈՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

(Պատմական ակնարկ)

I

Մասին տասն ութ տարի առաջ, երբ դեռ Բոլ-
գարիան հեծում էր Թիֆլիսը լծի տակ, այնտեղ էլ
տեղի ունեցան սոսկալի դէպքեր, որոնց նմանե-
րը միայն Թիֆլիսում կարող են կատարել:

Սակայն բոլորները աւելի բաղդատէր էին: Այն
ժամանակ, երբ նրանց հայրենիքը սպանդանոց էր
դարձել, նրանց արեւնակից և դաւանակից ռուս
ժողովուրդը մանչում էր առիծի պէս և դայրոյ-
թից պատրաստ էր յարձակվելու և պատահաբար
գիշխանւած բորենուն: Եւ տուով նրանք գտան և մի
ուրիշ պաշտպան՝ դէմն Գլաւսոնին: Անգլիայի
այն ժամանակվայ պահպանողական միջնորդու-
թիւնը հովանաւորում էր Թիֆլիսին, ազատամիտ
կուսակցութեան պարագլուխը իր վրա վերցրեց
զոհերի պաշտպանութիւնը և հրատարակեց մի
գրքի՝ «Bulgarian horrors and the question of
the east», (Բոլգարական սարսափները և արեւ-
ելեան հարցը) վերնագրով, որ մի ֆիլիպպիկա
էր պահպանողական միջնորդութեան և Թիֆլի-
սի դէմ:

Մենք կամենում ենք քաղաւածօրէն ծանօթա-
ցնել:

նեւ «Մշակ» ընթերցողներին այդ հետաքրք-
րելոյի բովանդակութեան հետ: Սակայն նախ
քան բուն գրքի բովանդակութեան անցնելը,
հարկաւոր ենք համարում կանգ առնել այն եր-
կու առաջադանների վրա, որոնք ղեկավարած են
այդ գրքի՝ ռուսերէն թարգմանութեան ըսկզ-
բում *):

Այդ առաջադաններից առաջինը պատկանում է
ռուսերէն թարգմանութեան հրատարակչներին,
իսկ երկրորդը՝ անգլիացի միտէր Ալեքսանդրին,
որ այն ժամանակ եկել էր Ռուսաստան իրագո-
ւութիւն ունենալով Գլաւսոնից՝ առաջարկելով
թարգմանել նրա գրքի վրա այն պայմանով, որ
վաճառման արդիւնքը գործ դրվի Թիֆլիսի
նութիւնների զոհերի օգտին:

Այս հրատարակչներին առաջադանը համառո-
տապէս.

«Արտաւի է տրուած մարդու, երբ նա այժմեան
քաղաքակրթ զարուած ակամատուս է լինում
այնպիսի առեւելի չարագործութեան, ինչպէս է
քրիստոնեաների անխնայ կոտորածը Բոլգարիա-
յում: Այդ սարսափը կարող էր յուսադատու-
թեան հասցնել մարդուն, եթէ չուտով տեղի չը-
տար զայրոյթի սուրբ զգացմունքին, որ վառում
է մարդու սիրտը վրէժխնդրութեան բոցով և

*) Ռուսերէն թարգմանել են՝ Է. Ս. Սոֆո-
նովսկի և Է. Ս. Եստիշեւ-Րոմին. հրատարա-
կել է Սլավոնական մասնագործի Պետրուրովի
բաժինը:

Թիֆլիսի անգլիացիները բոլոր պաշտո-
նական հերթումներին: Մենք կը շարունա-
կենք և այժմ փաստերի, եղբուրթիւնների
և զորքերի զրուծեան անկողնապահ ժո-
ղովրդ լինել, բայց չենք կարող չը ցաւել,
որ Թիֆլիսի ինքը զփուստացրել է հա-
ւատալ այն տեղեկութիւններին, որ պաշ-
տոնապէս կը տայ ինքը: Հայոց պատրիար-
քը, որ իրան ցոյց է տալիս մի անկախ
նաւարութեան տէր մարդ, ցանկացել է
ինքնուրոյն կերպով հետազոտութիւն կա-
տարել Սասուն, բայց չենք հաւատում, որ
Բ. Գուգը թոյլատրի այդ բանը...»

Լ. Օւլսի «Daily News» լրագրի թղթ-
էսկիցը Արդուա-փաշայի յետ կանչելը
քննիչ յանձնաժողովից բացատրում է նը-
րանով, որ այդ փաշայի պայտասելը, իր
մէջ պարունակած գաղտնի հրահանգնե-
րով և ծածկաղերով, կորել է: Թիֆլիսի
որոշել է անկախ քննութեան արդեւ լինել
և ամեն բան կատարել իր կամքի համա-
ձայն:

Կ. Պօլսից գրում են «Politische Cor-
respondenz» լրագրին. «Թեւ քննիչ յան-
ձնաժողովը հասել է երբեք, բայց հաղի-
թէ չուտով սկսել իր գործողութիւնները:
Չմեղայ խստութեան պատճառով շատ
կարելի է, որ քննութիւնը յետաձգվի
մինչև դարուն: Եւ որովհետեւ նշաններ
կան, որ Մուշի նահանգում կարող է խօ-
ւերա սկսվել, որի պատճառով կատարու-
թիւնը դանդաղ արգելքների կենթարկի
երթեկոյնութիւնը ու հաղորդակցութիւնը,
ուստի բնական է, որ յանձնաժողովի ան-
գամներն էլ չեն ցանկանայ փոստի են-
թարկել իրանց թանգաղին կեանքը: Իսկ
այդ ժամանակամիջոցը կատարեալէս բա-
ւական է, որպէս զի օսմանեան վարչական
մարմինները կարողանան Սասունի աղէտի
հետքերը անհետացնել»:

Կ. Պօլսից գրում են Մարսէյի «Séma-
phore» լրագրին. «Չը նայած իր ցան-
կութեանը, խալիս չը կարողացաւ մաս-
նակցութիւն ունենալ քննիչ յանձնաժողովի
մէջ: Մոնակոն, որին խալիսայի դեսպան
կատարելիս ուղարկեց Երզրում, եկաւ էր-
զրում. բայց քանի որ նա Բ. Գուգի թղթ-

ուութիւն չունէր մասնակցելու յանձնա-
խմբի մէջ, նրան ոչ մի ընդունելութիւն
չարին: Մինչև հիմա էլ արդէն երեք շա-
բաթ կամ աւելի է, ինչ կատարելի պա-
հանջում է այդ թուղթը Բ. Գուգից, բայց դեռ
չէ ստացել: այսպիսով նրա ներկայացուցի-
չը, Մոնակոն, մինչև այժմ էլ սպասում է
Երզրումում»:

Պետերբուրգի «Тражданинъ» լրագի-
րը գրում է հետեւեալը. «Ոչ որ չէր կա-
կածում սուլթանին յատուկ բարի դիտա-
ւորութիւնների մասին, բայց նրան շրջա-
պատում է խորհրդականների մի ամբողջ
խումբ, որոնց շահն է ծածկել ճշմարտու-
թիւնը: Քննիչ յանձնաժողովը նշանակելու
գործում մեծ արգելքը գլխաւոր շտաբն էր:
Նա իսկապէս համոզեց սուլթանին դիմադ-
րել օտար ղեկավարների մասնակցութեանը
հայկական անկախութիւնների գործի քնն-
նութեան ժամանակ: Մի և նոյն գլխաւոր
շտաբը հրամայեց, որ ոչ մէկ օտար թղթ-
էսկից թղթ չը արվի գնալ այն տեղը, ուր
տեղի ունեցան անկախութիւնները: Այդ-
պիսի պայմաններում դժուար է սպասել, որ
առաջիկայ քննութիւնը կարողանաւ ճշմա-
րիտ լոյս սփռել Թիֆլիսի կատարած վեր-
գործողից կամայականութեան վրա փքը-
ւած իր հայրի դէմ: Փորձեր եղան մաս-
նաւոր անձանց կողմից քննելու և իմա-
նալու այն պատճառները, որոնք առա-
ջացրին հայոց անկախութիւնները: Երկուս
«Times» լրագրիւրը անպատճառ կամենում էր
Բիթլիս ուղարկել իր յատուկ թղթէսկիցին.
այդ գործը հասաւ սուլթանին, որը բաց
ի բաց մերժեց վերջինեւ լրագրի խմբա-
րութեան միջնորդութիւնը: Փորձեց միջա-
մեջն այդ գործում Կ. Պօլսի. հայոց նոր
պատրիարքը, բայց նա ևս ոչինչ դրական
հետեւեանքների չը հասաւ: Պարզ է, որ Թիֆ-
լիսի կատարութիւնը վճռել է խոր
գաղտնիքով վարաւորել այդ գործը: Վի-
նիսին և վիսալիսներին ստիպում են լռել:
Իսկ օտարներին, անկողնապահ գիտողնե-
րին հեռացնում են առանց քաջվելու»:

Բուխարէստից «Times» լրագրին գը-
րում են յունվարի 15-ից հետեւեալը.
«Մի հայ, որ ժամանակաւորապէս ապրում

մարդկութիւնը վկայ և վրէժխնդիր լինել, մեզ
պատասխանում էին անտարբերութեամբ ու ար-
համարանքով, փարիսեցիական յորդորներով դէ-
պի ստանաւորութիւն և համբերութիւն, անդի-
պէս առեւելեան չարախնդ ծիծաղով, ստեղծու-
թեան, որ զգում էին դէպի մեզ և մեր պատճա-
ռով դէպի թշուառ զոհերը: Կարծես ամբողջ
աշխարհում կարել անհետացել էր, ծածկվել էր
ու թաղվել քաղաքական փոքրոյի, նեղ և նեւ-
զատը հաշիւների տակ արդարութեան, սիրոյ և
կարեկցութեան սուրբ զգացմունքը: Անխտառ-
թիւնը դէպի մեր քաղաքականութիւնը, կասկա-
նները մեր աշխարհակալական ձգտումների վերա-
բերմամբ արգելում էին Եւրոպայի ուղարկու-
թեամբ և մարդկային զգացմունքով վերաբերվել
այն հաղորատու արեւնաշաղկապ զոհերին, որոնք
կուտակված ընկած էին նրա աչքի առաջ: Անդ-
րիս, որ վերցրել էր իր վրա բարոյապէս ան-
հաւան մի պարտականութիւն, պարտականու-
թիւն հաւատարմակ հովանաւորելու և՛ ճշդօրնե-
րին և՛ ճշմարտութիւն, և որը այդ պարտականու-
թիւնը դարձրել էր իրաւունք՝ պաշտպանելու
ճշդօրնեւ իշխանութիւնը զոհերի վրա: Անգլիան
կարծես մոռացել էր ամեն ինչ և ընդունակ էր
զգալ միայն մի բան—անխտառութիւն դէպի մեր
պետութիւնը: Կարծես վնճ զգացմունքները հան-
գել էին այն կրքերում, որ նրանք քանիցս յու-
զել էին այնքան սատկութեամբ:

«Բայց, փառք Աստուծոյ, նրանք հանգել էին

է այդ քաղաքում և բաւական համեմատ դրութիւն ունի, ստացաւ իր կնոջը, որը գտնուում է Մուշում, մի նամակ, որը մասամբ լոյս է գցում զործերի դրութեան վրայ այդ շրջանում: Նամակը գրված է հոգեւորականների վերջին և նրա մէջ նկարագրված է սարսափահար եղած ազգաբնակչության յուսահատ դրութիւնը: Ոչ ոք չէ վստահանում վերադառնալ իր գրադմունքներին. կանայք թաղման են տանք մէջ, որովհետեւ փողոցներում նրանք ենթարկվում են ամեն տեսակ վիրաւորանքներին և բռնադատութիւններին զայտուանքի և զինւորների կողմից: Իրա հեռանկարն այն է, որ առևտուրը և ամեն զործեր կատարելապէս կանգ են առել և միջերկրների գններն ևս շատ բարձրացել են: Նամակի հեղինակը երևում է, որ վախենում է բոլոր մանրամասնութիւնները հաղորդել կասկածելով, ոչ առանց հիմքի, որ նրա նամակը կարող է ընկնել թիւրբաց իշխանութիւնների ձեռքը: Իսկ այդ տեղեկութիւնների ձեռքում ինչպե՞ս պիտի չհաղորդուի անհաւորութեան բարեկողմութիւնը զուրա են բոլոր կանխածներից:

ԱՎԱՆԱՏՍԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

Անգլիական «Times» լրագրի գեղեցիկ 22-ի համարում տպված է Կ. Լոյդի հետեւի նամակը, որ առաջ ենք բերում մի քանի կրճատումներով:

«Ես ճանապարհորդել եմ թիւրքայում և Փոքր-Ասիայում և եղել եմ 1890 թվին էրդում իմ ներքին հանդուգնալ Կիլիկիոյ Լոյդի հետ, որ հիւպատոս էր այն ժամանակ, երբ քրիստոնեաների ճնշումները Փոքր-Ասիայում գրաւել էին անգլիական կառավարութեան լուրջ ուշադրութիւնը: «Քրիստոնեաների դէմ եղող ամեն տեսակ հաւածանքների պատմութիւններ հասնում էին մեր ականջին, և պէտք էր ասել, որ իմ եղբայրը միշտ արամաղել էր կարծելու, որ այդ տեսակ պատմութիւնները խիստ չափազանցած կարող են լինել. այդ պատճառով էլ նա իր պարտքն էր համարում ընկնել և ստուգել այդպիսի դէպքերը, նախ քան յայտնէր Կ. Փոլսի անգլիական դեսպանին:

«Ես ունեմ իմ ձեռքում նամակներ, որ ինձ գրել է եղբայրս 1890 թվին ընթացքում, և նրանցից ես եղբայրացիներս եմ, որ ոչ մի կասկած չը կայ թէ քրիստոնեայ ազգաբնակչութիւնը թիւրքայում սաստիկ հաւածված է: Ես կարող եմ, եթէ հարկաւոր է, յիշել անթիւ հաստատ ապացուցված դէպքեր, որոնք վերաբերում են քրիստոնեաներին սպանելուն, թաղանջներ և կողոպտելուն: Քրիստոնեաների գլխաւոր ճնշողներն են թիւրք իշխանութիւնը և քրիւրքերը: Իշխանութեան բռնած զիջքը քրիստոնեաների վերաբերմամբ այնպէս է, որ ապահովում է մահմետական աղէտը:

«Ոչ ընդ միշտ, նրանք բացառապէս վերջապէս և թշուառ սլաւոնների համար, և արդէն տարածվում են լայն և բուռն հոսանքով ամբողջ Բլիստանիայում: Այնտեղ, այդ հեռաւոր կղզում, մարդիկ այժմ չարիքը ուղղակի չարիք են անուանում, արդարութիւնը—արդարութիւն, այնտեղ կանայք և մարդերը աղի արցունք են թափում, կարեկցելով բոլորական Հապէի մեծ վշտին և ազատ երկրի աղաւթ քաղաքացիք անեղիւղ աւսում են, թէ իրանք մասնաւոր են այն օգնութեան և հովանաւորութեան համար, որ Բլիստանիայից տուեց կատաղի գաղաններին՝ անօգնական զոհերի դէմ:

Միտքը Ալեքսանդրի գրչին պատկանող առաջաբանը գրված է՝ հրատարակչներին և առհասարակ ուսանողներին ուղղած նամակի ձևով:

«Նա նրա բովանդակութիւնը:

«Իբրեւ առաջադիմական կուսակցութեան պատկանող, բայց ոչ մի պաշտօն չունեցող սոսկ անգլիացի, ևս պատիւ եմ համարում ինձ արված իրաւունքը՝ առաջարկելու ուսուցիչ մեծ և մեծահոգի ժողովրդի ուշադրութեանը այս էջերը, որոնց մէջ Անգլիայի վեհապետն պետական գործիչը այնքան պերճախօսութեամբ հնչեցնում է իր հայրենիքի ձայնը:

«Մեր, անգլիացիներին, սրտերը ոչ պակաս քան ձերը արթնում են, երբ լսում ենք տեղեկութիւններ բոլորական դէպքերի դիւստրական վարդապետութիւնների և անասելի սարսափների մահ:

«Երկու թեման անպատիւ լինելը: Խոսքս վերաբերում է քրիստոնեաների տների անդադար խուզարկելուն, նրանց բանտարկութեան երկար ժամանակով անհաւատարմութեան ծիծաղելի պատուականներով, նրանց նստակիւնը բաց անելուն, որ ստացվում են պատուով, բացարձակ հաւածանք հայոց լեզուի դէմ, նրանց գրքերի արգելումն, կատարեալ ազատութիւն, որ վայելում են քրիստոնեաներին վիրաւորող մահմետականները, խիստ հաւածանքներ, որ կապված են հարկահանութեան հետ: Այս փաստերը բուական են, որ անկիրթ մահմետականներին թող տան կարծելու, թէ իրանք արտօնութիւն ունեն կառավարութիւնից քրիստոնեաներին սպանելու և կողոպտելու...»

«Իսկ ինչ վերաբերում է քրիւրքերին, նրանք նայում են քրիստոնեաների վրա, իբրեւ իրանց բնական որսի վրա: Իր նամակներում իմ եղբայրը շատ անգամ յայտնում է ցանկութիւն, որ մի քանի տեղերում լինեն առանձին զորքեր՝ քրիստոնեաներին քրդական հաւածանքներից պաշտպանելու համար:

«Այդ պատճառով մենք պէտք է պայտենք, որ արդար ընտելութիւնը, որին համաձայնել է սուլթանը, կը հաստատի այն սարսափելի հաւածանքները և ճնշումները, որոնց ենթակայ են քրիստոնեաները թիւրքաց Հայաստանում:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՂԿԱՍՏԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՀԱՐՅՐ

«Съвер. Кавказъ» լրագիրը նորից յարուցանելով կողմնական համայնարանի խնդիրը, ասում է. «Ամբողջ Ռուսաստանի համար, իր 125 միլիոն ազգաբնակչութեամբ, գոյութիւն ունեն 10 համայնարաններ, որոնք ունեն մօտաւորապէս 15,000 ուսանողներ:—որ մի կաթիլ է ծովի մէջ համեմատելով մեզ շրջապատող վայրենութեան և տղիտութեան թանձր խաւարի և այն բազմաթիւ ինտելիգենտ աշխատողների հետ, որ մեզ համար անհրաժեշտ են ուսուցիչ կանգնել այդ սարսափելի վերքի դէմ կուլելու համար:

«Ինչ որ վերաբերում է Կովկասին, «ուսուցիչ» խոսքը այդ աղանձաղին, նրա 8 միլիոն ազգաբնակչութեան մօտաւոր և բարոյական զարգացման չափազանց ստոր մակերևոյթը ոչ քիչ համար դադարել է, և կառավարութեան պարտաւորութիւնները դեռ լրիւ կատարված չը պէտք է համարել ղեկի այդ ազգաբնակչութիւնը, ստորին և միջնակարգ կրթութիւնը միայն ընդարձակելով և բարձրելով: Անհրաժեշտ է բարձրացնել ոչ միայն ժողովրդի, այլ և ինտելիգենտ հասարակութեան զարգացման մակերևոյթը, որը նոյնպէս շատ յետ է մնացել Կովկասում բուն ուսուցիչ նախնիների հասարակութիւնից:

«Մեծ նշանակութիւն ունի և շատ օգտակար է, որ տեղական գործիչները պատրաստվեն հէնց իսկ:

«Մեր ձեռք է, ձեր կարեկցութիւնը և զայնով թափել ևս սաստկանում էր շնորհիւ ձեր և զոհների ցեղակցութեան և դաւանակցութեան: Այդպիսի կապ չը կայ մեր և նրանց մէջ: Բայց մեր կրթչութեան էլ նոյն մարդկային զգացմունքն է ապրում և մենք էլ փրկութիւն ենք սպասում նոյն Միաձին Գրեկից: Այդ է պատճառը, որ մեր ամբողջ կղզում, նրա մի ծայրից մինչև մինչև միւսը, բոլոր սրտերը համակված են նոյն վշտի և ցասման զգացմունքներով և մենք դատապարտում ենք մեր միջնակարգութեան այժմեան գործունէութիւնը, համոզվելով, որ նա չէ արտապայտում մեր ժողովրդի խոհերը և զգացմունքը:

«Մեր կանայք որ ու գիշեր զարգանում են և հեծում, երեակայնով բոլորական սարսափները, մենք ստիպված ենք թաղանջել լրագրական թերթերը մեր մանուկներից, որպէս զի նրանց անմեղ հոգին չը պղծվի նոյն իսկ ամենահամեստ նկարագրութիւններով այն բարբարոսութիւնների, որոնց զոհ են դառնել թշուառ բոլորքս մանուկները՝ նոյնքան մաքուր և նոյնքան անմեղ, որքան և մերոնք: Այդ մարդիկ, որոնք այնքան փափկասէր չեն և դժուար են յուզվում, նրանք էլ չեն կարողանում դիմանալ, նրանց աչքերն էլ լցվում են արցունքով և ձայները դողում, երբ կարդում են կամ լսում այդ դէպքերի մասին:—Դատեցէք քեզ և ինչ ինչ խորին և անհեղ զգացմունք է տարել մեզ ամենքիս: «Իմ հայրենիքին միահամուռ համոզմունք կա:

«Իսկ տեղում, ուր դատաւորութիւնը սերտ կերպով կապված է լինի երկրի պետերի հետ և որի նպատակը կը լինի զարգացնելու ապագայում Կովկասի տնտեսական և կուլուրական կեանքը: Ուսանողների պակասութիւն ևս չի լինի: Այժմ արդէն, ասում է լրագիրը, Կովկասի 9 գիմնադպարաններում իւրաքանչիւր տարի աւարտում են մօտ 200 հոգի. իսկ մեր գիմնադպարանը լցված են, և անհրաժեշտ է էլի 3—4 գիմնադպարան բանալ:

«Բացի դրանից, Թիֆլիսի համալսարանը ամենամօտը կը լինի և Թուրքեստանեան երկրի 2 գիմնադպարանի համար: Այդ բոլորը աչքի առնելու և ունելով կարելի է հաշուել, որ ուսանողների թիւը կը լինի 800-ից մինչև 1000, այսինքն նոյնքան, որքան խարկովի համալսարանում և աւելի: Կադանի և Ողեսայի համալսարանների ուսանողները:» Լրագիրն ասում է, որ անհրաժեշտ միջոցներ ևս կը գտնվեն Կովկասի համալսարանի համար:

ՄՍՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ տարի Լոզանում լոյս տեսաւ «Etude ethnographique et juridique sur la famille et le mariage armenienne» վերնագրով մի հետաքրքրական գրութեամբ, հեղինակութիւն Յ. Մեղակորեանի, որի մէջ հեղինակը նպատակ է դրել՝ հայոց նախնական և այժմեան ընտանիքի և ամուսնական օրենքների ուսումնասիրութիւնը դնել գիտական հողի վրա: Բուն նիւթին գալուց առաջ հեղինակը գրել է մի ընդարձակ յառաջաբան՝ հայոց իրաւաբանական մատենագրութեան մասին հին և նոր ժամանակ, որ աչքի ընկնելու չափ աղքատ է:

Ազգագրութեան գլխում հեղինակը համառօտ յիշում է ներկայումս ընդունված դրութիւնը նախնական ընտանիքի կազմակերպութեան և զարգացման մասին: Ապացուցանելով յետոյ, որ հայոց մէջ ևս գոյութիւն է ունեցել տոհմը (gens)՝ նկարագրում է տոհմակցութիւնը (համայնութիւն) իրաւունքների ու նշանակութիւնը, տոհմի անդամների փոխադրած յարաբերութիւնները և նրա մէջ տիրող կարգերը: Այնուհետև նկարագրում է հայրենական (patriarcale) ընտանիքը հայոց մէջ, հոր, մոր և միւս անդամների իրաւունքները և տիրող կարգերը: Յետոյ առանձին հատուածի մէջ գեղեցիկ նկարագրելով հայոց ամուսնական սովորութիւններն ու ծէսերը, ապացուցանելով, որ հայերն էլ սովորութիւն են ունեցել կինը աւանդելուն և դնելու՝ փակուել է ազգագրական մասը: Այս մասը կազմելով հեղինակը օգտվել է հին մատենագիրներից և նորագոյն գրութեանցից, զիստաբարպէս Ե. Լալայանից: «Չաւարիքի բուրմունքից»:

Ամուսնութեան գլխում, որի համար հեղինակին իբրեւ աղբիւր է ծառայել զիստաբարպէս Մեղակորեանը, ընկնում է հայոց և կնիկացում ընդունված:

«Մահմետական գլխում, որի համար հեղինակին իբրեւ աղբիւր է ծառայել զիստաբարպէս Մեղակորեանը, ընկնում է հայոց և կնիկացում ընդունված: յանում է հետեւեալով:—Թիւրքը պէտք է տուժի այդ բոլորը, նրա անխելադ օրքը այլ ևս երբէք պէտք է չը լինի այն տեղում, որ պղծվել է նրա անօրինակ ոճիւրներով,—բաւական է ինչքան համբերեցինք, առանց այն էլ նա արիւնանելի հետք է թողել պատմութեան մէջ, առանց այն էլ նա իր տիրապետութեան ամբողջ ընթացքում վիրաւորանք է եղել մարդկութեան համար. պէտք է վերջապէս չղթայ դնել Եւրոպայի այդ կատաղի զաղանի վրա, իսկ եթէ նրան աջողվի դէն գցել իր վրայից այդ չղթան, պէտք է առանց այլ ևս այլուց ինչպէս խեղդել նրան,—վաղուց նա արժանի է խեղդման լինելու:

«Անգլիական ժողովուրդը համակված է ամուսնի և զայնով զգացմունքով մտածելով, որ իր կառավարութիւնը կարող էր համարվել Թիւրքիայի բարեկամ և դաշնակից, և ժողովրդի կամքը վճռում է, որ Բլիստանիան չի դո՛ւր ոչ մի մարդ, ոչ մի թիւրքիկութիւն և ոչ մի ֆուստ ստեղծող այնպիսի մի ժողովրդի պաշտպանութեան համար, որի համար բարբարոս և խոսքը գովական անուն կը լինէր, այնպիսի անառակ և անսիրտ բռնակալութեան համար, որ մինչև իսկ ամօթ է կառավարութիւն անուանել:

«Անտաբեր մնալ այդպիսի զօրնային տեսաբանների առաջ—այդ արդէն երկիւղութիւն է, խայտառակութիւն է, անարդար է մարդկութեան համար: Որքան ցաւալի և ծանր է մեզ տեսնել և զգալ, որ մենք ուրիշ պետութիւնների հետ պար-

ված ամուսնական սկզբունքները, այն պայմանները և յատկութիւնները, որոնք պէտք է ի ներկայումս ամուսնութիւն կնքելիս, ինչպէս ամուսնացողների տարիքը, փոխադարձ համաձայնութիւնը, ծնողների համաձայնութիւնը, արեւակցութիւնը, ինամութիւնը, որդեգրութիւնը, կաթնեղայրութիւնը, խորթութիւնը, կրօնների տարբերութիւնը, կուսակցութիւնը և այլն: Ներկարգելով յետոյ, թէ ինչպէս է կատարվում հայոց մէջ նշանագրութիւնն ու պատկի օրհնութիւնը՝ անցնում է պատկի բազմաձև խնդրին: Ապացուցանում է, որ հայոց մէջ չէ եղել բաժանումն (séparation de corps), բայց պետական լուծումն ընդունված է եղել, և մէջ է բերում մի շարք պատճառներ ամուսնալուծութեան:—պոնիւթիւն, գերեզմանութիւն, երկար բացակայութիւն ամուսնու կեանքի դէմ, վատ յարաբերութիւն, դիւստրութիւն, վարակիչ հիւանդութիւն, ամուսնութիւն, ամուսնական տկարութիւն, կուսութեան խախտում, անտանկի զղուանք, կրօնափոխութիւն, կախարչութիւն: Իր գրութեամբ հեղինակը վերաջանում է բացառելով ամուսնալուծութեան հետեւեցները լուծվածների, նրանց ստացուածքի և զուգահեռի վերաբերմամբ:

Գրքի թերթի կողմերի մասին կարելի էր բաւական նկատողութիւններ անել. օրինակ աղբիւրների անկատարութիւնը, մանաւանդ ազգագրական մասի մէջ, մի քանի ենթադրութիւնների տարակուսական, ոչ-համոզողական լինելը, տեղ-տեղ աչքի ընկնող անճշգրտութիւններ և այլն: Բայց այս գերազանց առաւելութիւնը, որ հիմնված է ճիշդ գիտական ոճի վրա և մի ամբողջական պատկեր է ներկայացնում հայոց ընտանիքի կազմակերպութեան և ամուսնական օրենքներին: Այս գրութեամբ մասնագէտ ուսումնասիրողի ձեռքում կարեւոր ուղեցոյց կը լինի նորանոր հետազոտութիւնների ժամանակ, որոնք հարկաւ շատ բան կը լրացնեն այս գրքում և կը փոփոխեն. բայց առանց այսպիսի գրքի, որ իր տեսակում առաջինն է մեր մէջ՝ ուսումնասիրողը, հարկաւոր երկուքների առաջ պէտք է չուրաք և անօգնական մնալ:

Արժէ, որ պ. Մեղակորեանի գիրքը հայերէն թարգմանվի:

Ստ. Մ.

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

Երկուշաբթի, յունվարի 23-ին, բանկային թատրոնի դահլիճում տեղի ունեցող խոսքում ներկայացրեց Երվանդ Վաղանիսեան: Դերասաններից մասնակցում էին Պետրոսեան և Յարութիւնեան:

Ինչպէս երևում էր՝ ներկայացումը շատ շատապէր պատրաստված. մի քանիսը դեռ լաւ չէին սովորել իրանց դերերը, և այդ պատճառով խաղի տաղանց ենք գտնվել շնորհիւ դէպի ձեռք, ուսուսները, ունեցած անսխառնութեան: Մենք հաւատացինք այն աղբի խոստովանելին, որ երբէք չէ կատարել իր խոստովանելը, հաւատացինք թէ բարեփոխութիւններ կը մտցնի իր պետութեան մէջ այն ցեղը, որ երբէք չէ փոխվել և չի փոխվի դէպի լաւը. հաւատացինք նրա կեղծաւորութեամբ յայտնի կառավարչներին, յուսացինք, որ մի քանի թերթի դարձնելով կը բանալը նրանց պատմութեան մէջ մի նոր, մաքուր էջ, որի վրա կը գրենք օրենք, բարութիւն և արդարութիւն, և այդ բոլորը խաղութիւնն ու պատանդը դուրս եկաւ, և մենք միանգամայն համոզվեցինք, որ ամենախնչին շուռչից նորից բացվում են հին թերթերը, բոլորը ներկված արիւնով, բոլորը լի այնպիսի սոսկալի եղեւնազորութիւններով, որ կարծես նոյն իսկ երկնքի հեղեղներն են պէտք է թեւելով ծածկեն երեսները՝ կարգաւոր այդ ողբի և վշտի ծրարները:

«Յուսանք ուրեմն միասին խորին հաւատով,—հէ, եթէ կատարվի այդ յայտը—որ կը հասնենք ցանկալի նպատակին, առանց նորից առիթ տալու, որ թափվի անմեղների արիւնը: Նա, Որի աշուն է մեր բախտը, «Ռադմիրի Աստուածը», որ է և «Խաղաղութեան Աստուածը», թող նա հովանի լինի և խաղաղութեամբ վախճանին հասցնի մեր բաղձանքը»:

Տ. Յովհաննիսեան

կանոնադրութեան ընդհանուր օրենքները և փառքները ընդհանուր տպագրութիւնը:

Գերատեսչական կատարեալ օրենքները կատարեց Կարլ Գերը, և վարձատրուեց ըստ ծախսերու թիւններով: Յաւանդեալ է սակայն, որ Պետրոսեան ունենալով բաւական ընդարձակ ձայն, չէ կարողանում տիրապետել իր ձայնին, և շատ տեղ հասցնում է խանձված, խաբար ըզրաւորեցի մինչդեռ բաւական է փոքր ինչ աշխատանք, որ եղած ձայնով կարելի լինի ցոյց տալ բարկութեան և ոգեւորութեան բարձր արտայայտութիւնները:

Սիրողներ թուում հասարակութիւնը առանձին հետաքրքրութեամբ հետեւում էր Լ. Մանուէլեանի խաղին, որը առաջին անգամ է դուրս գալիս բեմ թիֆլիսում, բայց որը մի քանի անգամ բեմ է դուրս եկել գաւառում՝ վաղարշապատում, որտեղ ձեւարանի ուսուցչի պաշտօն էր վարում:

Երկրորդ սիրողը Ֆրանցիս Գերը ուսումնասիրել է բարեխղճութեամբ, լաւ պարզել է նրա տիպը, նրա հոգեբանութիւնը, պահում է իրան բեմի վրա նոյնքան ազատ, նոյնքան համարձակ, ինչպէս մի դերասան, դիտել փոխել իր ձայնը դերի բոլորակութեան համաձայն, սակայն, չը նախընտրէր այդ արժանաւորութիւններին, նրա խաղը տպագրութիւն էր գործում: Սեր կարծիքով այդ երկու թիւնը զիջում էր պատճառն այն է, որ Մանուէլեան թէև երեւակայութեան ոյժով լաւ ըմբռնել է իր ներկայացնելիք անձնաւորութիւնը, բայց բեմի վրա չէ վարժվել, իբրեւ դերասան: Ինքն պահանջում է նոյնպէս յայտնի տեխնիկա, որ ձեռք է բերում միայն փորձով, այդ տեխնիկայի ուսումնասիրութեամբ Պ. Մանուէլեան աւելի ղեկավարուող էր, քան դերասան:

Միւս սիրողները աչքի էր ընկնում Լ. Տիգրանեան: Թատրոնը իր էր հանդիսականներով:

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՎԱՆԻՅ

Յունվարի 19-ին

Վերջապէս Սեդրակ Մանուէլեան հեռացաւ թեմական դպրոցից. դպրոցում տեսչի ժամանակաւոր պաշտօնակատար ընտրուեց ուսուցիչ Կ. Տէր-Մկրտչեան, որը ներկայ խմբի մէջ բոլորից արժանաւորն է այդ պաշտօնի համար: Հիմարանը աւարտելով՝ բարձրագոյն ուսում ստացել է Ֆրանսիայում և իր ուղղութեամբ նոր հայեացքներով տէր մարդ է:

Քանի մի օր առաջ, Գայեանեան դպրոցի բեմի վրա տեղի ունեցաւ աշակերտական ներկայացում, սակայն ոչ թէ թեմական դպրոցի ուսուցչական խմբի շնորհիւ, այլ շնորհիւ ձեւարանից դուրս եկած և թեմական դպրոցում նոր ընդունված աշակերտներին:

Քաղաքագլուխ բժ. Տիգրանեանի ձեռք առած միջոցները հայալեզուներին դէմ գովելի են: Այդ հայալեզուները, նախկին քաղաքագլուխի ժամանակ, սովորել էին լուսաւորել մէկ անկի, ժողովրդին քաղցած թողնել և այդպիսով ստիպել, որ հացի գինը բարձրացնեն: Այս անգամ էլ փորձեցին, բայց փորձը վտար անցաւ և զուտայի որոշած տակաւն ընդունվեց հրապարակում: Յորենի խաղարկ վաճառվում է 25—28 րուբլի, իսկ հացի լիտրը մինչև այժմ վաճառվում էր 28 կոպէկով, դուրան հացի գինը ինչքանց 26 կոպէկի, ահա այդ դնով հացավաճառները չուղեցին վաճառել, մինչև ձեռք առան խիստ միջոցներ:

Բամբակի գինը մէջադնում սկսում է բարձրանալ: Այն բամբակը, որը սկզբում 5 ր. 50 կոպէկից աւել չէր վաճառվում, երէկ վաճառվեց 6 ր. 40 կոպէկով: Եւ այն ֆիրմաները, որոնք յամառութեամբ շարունակում էին պատեցողութեամբ բամբակի գինը վերաբերմամբ, վերջերս սկսել են միմեանց ձեռքից խլել բամբակի հակերը: Ամեն մէկը պէտք է գին իր պաշարի, սակայն այս տարի բամբակը այնքան քիչ է, որ դժուար թէ նրանց պահանջը լրացնի. այժմվանից արդէն բամբակը քիչ է գալիս, և ահա թէ ինչի համար գինը թանկացաւ:

ՆԱՄԱԿ ԳՕՐԻՍԻՅ

Յունվարի 3-ին

Նախորդ նամակով հաղորդեցինք, որ տեղական թատերաւոյ ինտելիգենտ խումբը, գաւառական օգնականի միջոցով, խնդրեցին զիմել է նահանգ:

գաւառին՝ թոյլտուութիւն խնդրելով այստեղ ներկայացումներ տալու: Խումբը չը բաւականանալով դրանով, հեռագրով դիմեց նահանգապետին, որ բարեհաճի շուտափոյթ կարգադրութիւն անել: Գեկտեմբերի 24-ին հեռագրով ստացվեց պատասխանը, որով թոյլտուութեամբ է ներկայացում տալ: Առաջարկված պիէտները, որոնք պէտք է ներկայացվեն՝ հետեւեալներն են. «Սանդուխտ» ողբերգութիւն, «Կլոթ Կլոթ» և «Մատի կտակը» կատակերգութիւնները:

Ստանալով թոյլտուութիւն, գործի նախաձեռնողները, աչքի առաջ ունենալով դանաղան անձինքը, որոնց միջոցով կարելի է կազմակերպել սիրողների մշտական խումբ, ձեռնեցին ընդհանուր ժողով հրաւիրելու ձեռնամուխ լինել գործին: Գեկտեմբերի 25-ին կայացաւ թատերասերների առաջին ժողովը. մասնակցողների թոււում էր և մեր ուսումնարանի վարժուհին: Մի քանի հարցերի մասին խոսեցող յետոյ, ձեռնարկվեց նախազանի ընտրութեան: Կարճ վիճաբանութիւնից յետոյ, խումբը միաձայն թատերասերների ընկերութեան նախագահ ընտրեց բժիշկ Զ. Տէր-Յովսէփեանցին, փոխ-նախագահ՝ Ա. Մէլիք-Շահնազարեանցին և ղեկավարական մասնախմբի նախագահ՝ իշխան Թուրանեանցին, ապա օգնականներ և քարտուղար:

Աւելորդ չենք համարում այդ առիթով մի քանի խօսք ասել: Գործում սրանով երրորդ անգամ է, որ ներկայացում է տրվում. առաջին անգամ ներկայացում եղաւ 1888 թիւին, մի քանի օտար երիտասարդների աշակերտութեամբ: Այն ժամանակ խաղացողներ չը կային. կանանց մասնակցութեան մասին խօսք անգամ չէր կարող լինել: Այժմ, ի նկատի ունենալով ստացված թոյլտուութիւնը, այլ և այն, որ կայ մի որոշ խումբ մարդկանց, որոնք մասնակցում են գործին, կարծում ենք, որ մեր այս նոր կազմակերպած թատերական ընկերութիւնը երկար կենանք կունենայ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ երեկոյան Լ. օւղոսից Ռուսաց դործակալութեան միջոցով ստացանք հետեւեալ հեռագիրը: «Անգլո-հայկական ընկերութեան նիստում նախագահ Սանդուխտեան հրաւիրեցին յայտնեց, որ Անգլիան նպատեց իր ժամանակին ոչնչացնելու Սան-Ստեֆանոյ դաշնագիրը, որով հայերին ապահով գոյութեան էական երաշխաւորութիւններ էին տրվում: Պարլամենտին անդամ Գուտ առաջարկեց միջնորդել, որ անգլո-ուսական զինուորական պահակախումբը (ԿՈՆՅՈՅԻ) կազմակերպվի, քննիչ յանձնաժողովի օտար ղեկավարներին և հայ վկաներին պաշտպանելու համար թիւրքաց Հայաստանում»:

Մեզ գրում են թիւրքիայի Սամսոն քաղաքից, որ այստեղ նոր ձերբակալութիւններ եղան:

Մեզ հաղորդում են, որ Ամենայն հայոց Կաթողիկոսը մտադիր է այցելել Բաթում, Բագու և Դար-Նախիջևան քաղաքները: Որքան ձիւղ է այդ լուրը, երաշխաւորել չենք կարող:

Լուրեր են պտտում, որ անգլիական «Daily News» լրագրի յայտնի թղթակից Ֆիլիք-Ջերարդ օչ թէ սպանված է, ինչպէս ասում էին մի քանի ժամանակ առաջ, այլ գաղտնի կերպով ձերբակալված է թիւրքաց կառավարութեան ձեռքով: Հետաքրքրական է պարզել այս մօտ ինչպիսի:

Ներկայումս թիֆլիսում են Կովկասի նահանգապետները, որոնք երկը են մասնակցելու կառավարչապետի խորհրդի նիստերին և որոշելու մասնակցականերից վերցվող զինուորական տուրքը, որ նրանք տալիս են զինուորագրութեան փոխաւին:

Այսօր բանկային թատրոնում հայոց դերասանական խումբը երկրորդ անգամ պէտք է ներկայացնի Պարոնեանի «Բարդաւար Աղբար» կօմիդիան, որը առաջին անգամ բաւական աշդուլութիւն ունեցաւ մեր բեմի վրա:

Մարաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ Գարնանը կը սկսվեն հետադարձութիւններ: Բա-

զուից մինչև Թէհրան երկաթուղու գիծ անցկացնելու համար:

Մեզ ուղարկված է մի նոր գիրք «Կարգ Աստուածապաշտութեան Հայաստանաց և Եկեղեցւոյ» վերնագրով: Գրքի կաղնիքն է Գրեթ քահանայն: Թեմական դպրոցների և ծխական դպրոցների համար դասագիրք կազմելը լաւ բան է անկապած, բայց քաղաքացիութեան ոյժ տալ տիրացու արաններին և դրանց համար էլ դասագիրք կազմել, ինչպէս արել է Աղանեան քահանայն, այդ արդէն մի այնպիսի վարմունք է, որ պատիւ չէ կարող բերել նոյն իսկ ոչ մի տէրտէրիս:

ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՅ մեզ գրում են. «Ամսիս 13-ին և 14-ին օրիորդաց դպրոցի դահլիճում տրվեցին մանկական երեկոյթներ աշակերտների և աշակերտուհիների համար: Առաջին երեկոյթը աշակերտներին էր յատկացրված, իսկ երկրորդը՝ աշակերտուհիներին: Այդպէս էին վարվել լոկ տեղի փոքրութիւնը աչքի առաջ ունենալով երեկոյթին ներկայ էին, բացի ուսուցչական խմբից, նաև հողաբարձութիւնը և դպրոցի անցեալ տարվայ աշակերտուհիները: Միտոնները, տեղի փոքրութեան պատճառով, ներկայ չէին: Երեկոյթները բաղկացած էին երեք բաժանմունքից. 1) ոտանաւորներից և զօհիւրէն իւրով զուարճայի պատմութեանցից, 2) մանկական ներկայացումից և 3) մոզական պատկերներից: Մէջ ընդ մէջ երգվում էին զանազան երգեր: Միտոնները շատ հետաքրքրական էր կազմված, և բաւական աշդու կատարվեց: Երեկոյթների վերջում աշակերտներին և աշակերտուհիներին ուսուցչական խումբը և հողաբարձութիւնը լրանց կողմից հիւրասիրեցին թէյով և մրգեղէններով: Երեկոյթները ցրվեցին ուրախ տպագրութեան տակ»:

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕՎՈՒՍԻՅ մեզ գրում են. «Հայոց երկսեռ դպրոցների հողաբարձուների և երեցիկների նախաձեռնութեամբ, յունվարի 1-ին, տեղի ունեցաւ մանկական երեկոյթ: Երեկոյթից ստացված եկամուտը յատկացրած էր ուսումնարանի գրադարանի օգտին. բոլոր ծախսերը հանած՝ զուտ արդիւնք մնաց 175 րուբլի»:

ԹԻԼԻՍԻՅ մեզ գրում են. «Ամսիս 18-ին կայացաւ մայր եկեղեցու երեցիկների ընտրութիւնը: Մօտ հինգ հարիւր ծխականներից միայն երեսուն հոգի ներկայ էին ընտրութեանը, որոնք և հաւանակ կանոնադրութեան, ընտրութիւն կատարեցին, իսկ արձանագրութեան տակ ստորագրողների օրինակներ թիւը լրացնելու համար փողոցի փողոց մասն են անում արձանագրութիւնը և ստորագրել տալիս: Սա էլ ընտրութեան մի նոր ձև է: Զարմանալի է, որ թղթակիցը չէ հաղորդում, թէ ով է ընտրվածը...»

ՇՈՒՇՈՒՅ մեզ գրում են. «Երէկ, յունվարի 14-ին, երեկոյան ժամը 5-ին ահագին հրդեհ սկսվեց Մոլոսէ Աղաբաբեանցի տանը և տեղի մինչև առաւօտ: Քարաչէն երեքսրկանի տունը այրվեց բոլորովին: Կրակը լավեց ինչ որ մտաշնչի էր, ինչ որ տնից անկարող եղան աղաւթել: Այդ տանը ընկնելով էին աւելի քան տասը տնկեցներ, չքաւոր դասակարգիչ: Հաղարաւոր ականատեսներ անկարող եղան կրակի առաջն առնելու: Վնասը աւելի քան 5000 րուբլու է հասնում»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻՍԻՅԻՅ

Կ. Պոլիս, յունվար 5-ին

Իզմիրեան Մատթէոս եպիսկոպոսին անունը արդէն ծանօթ է ձեռքի լեթի սրտերը՝ հրահարող բողոք չէ այդ անունը, գէթ լուսատու յոյսն է:

Գրեթէ քառորդ դար մըն է որ Իզմիրեան եպիսկոպոսը կանգնակցի հայ եկեղեցականութեան, ժամանակամիջոցը շատ կարճ է սարկաւադութեան մինչև պատրիարքութիւն բարձրանալու համար, կանգ առնելով կաթողիկոսական ընտրութեան երկրորդ աստիճանին վրա, բայց հանրային զգացումը պահանջեց, որ մեր ղեկավար առաջնորդը ըլլայ Իզմիրեան:

Ինչու այս պահանջումը — Պատասխանները շատ են:

Քիչ մը խօսելու անցեալին վրա, որմէ զուրաւ

պիտի հասկցուի թէ ինչու ժողովրդին աչքը յառեցաւ Իզմիրեանի վրա:

Երբ 1891 թուականին Իզմիրեան եպիսկոպոս Աղապին Ժողովին անդամ ընտրուեցաւ Կրօնական Ժողովին Ալեքսանդր Գրիգորիս եպիսկոպոսին հետ, կառավարութիւնը չի հաստատեց այդ երկուքին ալ պաշտօնը, ինչ որ բնաւ չէր պատահած մինչև այն ատեն:

Ինչ ոճիբ գործած էր Իզմիրեան, որով կենսութիւնը այդպիսի բացառիկ տնօրինութեան մը: Իր յանցանքն այն էր որ 1878 թուականին Ներսէս պատրիարքի կողմէն էջմիածին զգացած էր, հայրապետական աշակցութիւն խնդրելու տառապեալ հայերուն համար: Իրաւ է որ ուրիշներ ալ եւրօպա գացին, բայց թիւրքերը աններող դրուհեցան անոր, որուն պաշտօնն էր Հայոց եկեղեցիին պետը Թիւրքիոյ հակառակորդ ընել:

Ու ասիէ զատ. 1879 թուականին Մատթէոս Իզմիրեան պատրիարքական խորհրդական նշանակուեցաւ Ներսէս պատրիարքի հիւանդութեան ու հրաժարումներու պահուն. այդ միջոցին Հայաստան կերթային բարենորոգումներու Յանձնաժողովները, կացութիւնը ձիւղ քննելու և դարմանները խորհելու հրահանգով: Պատրիարքարանին կողմէ պատուիրակ կը կարգուէին Գարեգին Ս. Սրուանձտեանց և Վահան վ. Պարտիկապէս վ. Մինասեան. պատրիարքական խորհրդական Իզմիրեան եպիսկոպոս այս պատուիրակներուն գրաւոր հրահանգներ կուտար իրենց պաշտօնին համար:

Այդ հրահանգներու գիրն էր որ Վահան վարդապետը 1891-ին կը տանէր կը յանձնէր ոստիկանութեան նախարարին: Իզմիրեան եպիսկոպոս հրաւիրուեցաւ ոստիկանութեան և դատական նախարարութեան պաշտօնատունները բացատրութիւններ տալու: Պատասխանները դժուարին չէին, բայց Իզմիրեան նշանակուեցաւ վտանգաւոր թիւրք կառավարութեան և մասնակից հայ հաստակներու: Ըստ բացատրութեան Ալեքեանի:

Երբ Իզմիրեան 1891-ին ընտրուեցաւ Կրօնական Ժողովին անդամ, այն ատեն Ալեքեան Խորէն և իր չար ուղին՝ Մաքսուտ Սիմոն հարկ սեպեցին իրենց դաւաճանութեանց յողորմութեանը համար շատ պրպտել այն հին յիշատակները, որոնք Իզմիրեան եպիսկոպոսին փառքի լաւագոյն տիտղոսներն էին աղբին աչքին:

Նախորդ պատրիարքն ու իր Լիզակիցը լաւ գիտէին թէ Կրօնական Ժողովին մէջ իրենց ընդդիմադիր պիտի գտնեն Իզմիրեան եպիսկոպոսը, որուն պիտի աշակցէր Ալեքսանդր եպիսկոպոս: Ընդդիմադրութիւնը կրնար ծանր կերպարանք առնել և դժուարացնել Ալեքեանի և Մաքսուտի կացութիւնը: Յայտնի էր նաև թէ երբ Կրօնական Ժողովին պաշտօնակալութեան երկու տարուան չըջանը լրանար, Իզմիրեան եպիսկոպոս անմիջապէս պիտի դադարեցնէր ժողովին նիստերը, որպէս զի Սահմանադրութեան հակառակ գործ մը ըրած չըլլայ: Անհարկ պիտի ըլլար յաղթել Իզմիրեանի օրինաւոր կամակոր յամառութեանը: Ուրեմն պէտք էր չարքին արմատը քննել:

Ալեքեան և Մաքսուտ դժուարութիւն չի կրեցին իրենց չարանիւթ խորհուրդը լրականացնելու, առաջ նետեցին Վահան վարդապետը և դատական գործերու նախարարութեան ձեռքով բեկանցին Իզմիրեանի և Ալեքսանդրի ընտրութիւնները: Անիկ ի վեր Իզմիրեան իբր դատապարտեալ մը առանձնակ կապրէր: Ալեքեանի ու Մաքսուտի յարուցած հայածանքը պատուանդանն եղաւ, որուն վրա կոխելով Իզմիրեան կը բարձրանայ պատրիարքութեան գահը:

Բայց հալածանքը միակ արժանիքը չէ որ Իզմիրեանը բարձրացուց պատրիարքութեան: Այդ եկեղեցականը յարգելի ըլլալով գաղտնիքը դուռն է: Նախ և առաջ իբր կուսակցուն պաշտօնային փրկաստիճակ վարած է անարատ կենանք մը մեր առաջի եկեղեցականներու խառնակ ապականութեան մէջ: Ինքն ալ Կէսարի կնոջ նմանեցաւ — կասկածն իսկ չի չօշափեց զինքը: Ուրեմն մը ընել, շատ ծանր ուխտ մը ու անոր հաւատարմութիւնը անվերապա պիտի պահպանուի: Ըստ ուխտի համար այլ:

Եւ արդարեւ Իզմիրեան եպիսկոպոս համարուած է մեր մէջ անշահանալի կրօնաւոր. ոչ արձաթ սիրութիւն, ոչ շահամոլութիւն, ոչ ընչաբարցութիւն չեն կրցած թափանցել այդ սրբակոյն եպիսկոպոսին սրտին մէջ:

Չենք կարծեր թէ մեր մէջ գտնուի եկեղեցա-

կան մը որ այնքան մոեզնութեամբ սիրող ըլլայ
Հայաստանեայց եկեղեցին: Կարծես մնացորդ մըն է
է հին դարերու, ջերմեանը հաւատացող մըն է.
միտքը չէ հասած այն զգալները, ուր տարակոյս-
ներու ամպերը կը սառառնին: Իր հաւաքին հա-
մար տան հինգ դարէ ի վեր մարտիրոս եղող
հայ գիւղացիին ճշմարիտ զաւակն է իզմիրեան
եպիսկոպոս: Մեր եկեղեցական պատմութեան, մեր
հին մատենագրութեան ուղի և ծովունը անած, ի-
րեն համար Ղևոնդեանց պատերազմը երէկ կամ
սուրբ օրը պատահած զէպը մըն է, այնքան օղբա-
րութեամբ կը խօսի: Այդ անկեղծ կրօնասիրու-
թիւնը իզմիրեանի մեծ ուժն է, որով մինչև մար-
տիրոսութեան կրնայ տանիլ, զի ապահով է թէ
արքայութեան մէջ, անկասկած, տեղ մը պի-
տի կրնայ գտնուի: Երկ և այսօր չի կայ իրեն
համար. Ա. Սահակի դարն ու մեր օրերը միևնոյն
ժամանակն է: Այս չփոփոխելի թերևս կարող
մը և եկեղեցական բարեկարգութեան թեանց
խնդիրներուն ազդելը ըլլալ:

Սակայն ժամանակը եկեղեցական բարեկարգու-
թեանց չէ: Նշանաւոր օրերու մէջ կապրինք: Հա-
յոց պատրիարքին վրա արտակարգ պարտակա-
նութիւններ կը ծանրանան. իզմիրեան իր կոչմա-
նը պիտի համապատասխանէ, կը յուսանք:

Եւ սակայն վախ մը ունինք. մինչև որ աստիճան
գերի պիտի ըլլայ այն օր ի զարիսխային, որ
վանքի մը պէս մօտ 20 տարի է կը ձգէ հայ ժո-
ղովրդին արիւնը. ու կը պարտաւանայ: Կը կար-
ծենք թէ այդ իշխողութիւնն զերծ պիտի մնայ:
Այդ օրհարարիւնն 1894 թվադար 10-ին երեքշաբթի
օր մահացու հարուած կրեց Սինն Մաքսուտի
անձին մէջ. երկրորդ հարուածը կրեց զեկեղեցի-
քի 17-ին, երբ Բագրատեան ժողովին ղեկները փա-
կեց եփնջանկերուն առջև. իզմիրեան անուշտ
պիտի չի թողարձէ որ հայ եփնջանկերը իրենց
կուրծքին վրա կրնն փաշայութեան պատուանշա-
նը, Սասունի սոկորներէն շինուած:

ՆԱԽԱԿ ԹԻՒՐԿԱՅԻՑ

Տրապիզոն, յունվարի 20-ին

Բանի մը որ առաջ տեղը հասան երկու անգ-
լիացիներ, մին անգլիական «Times» լրագրէի թղթ-
թակիցը՝ պ. Մէննըր, իսկ միւսը հետաքրքիր դո-
սաշխի մը: Հոս հասնինուն անմիջապէս դիմե-
ցին տեղական կառավարութեան, երկու ոստի-
կան-դիւնոր (սրվարի) ուղղելով՝ որպէս զի ապա-
հովարար կարողանան ծառայողը զէպի Սասուն:
Կառավարութիւնը, անուշտ պ. Պօլսէն արդէն
հրահանգուած, չը տուաւ այդ ոստիկան-դիւնորները,
առարկելով թէ՛ առանց Պօլսոյ գիտութեան ու
արտօնութեան անկարող է խնդրելն կատարել:
Այն իսկ այն կողմեր մեկնելուն համաձայն ըլլալ:
Տեղական կառավարութեան կողմէ պ. Պօլսն կը
հեռագրուի այս մասին և պատասխան կառնուի
որ իմացնեն հոն՝ այդ օտարականներուն բա-
թօրներուն մէջ արձանագրութիւնները, որպէս
զի ըստ այնմ կարգադրեն:—հոսկէ կը պա-
տարկանուի:

Մինչև իմայ օտարականներուն դեռ չը հաղոր-
դուցաւ պ. Պօլսէն եկած հրամանը, ուստի ստի-
պուած են հոս մնալ ու սպասել: Բայց կը կար-
ծուի որ Պօլսէն թող չի տալու հրաման եկած
ըլլալով հանդերձ տեղական կառավարութիւնը,
Պօլսէն եկած հրահանգի համաձայն, չուղէր բա-
ցարձակապէս բացատրական օտարական տալ (որ
չատ անպատու կրնայ ըլլալ իրեն համար), այլ
կուղէ ձգձգելով, քաջջիւղով ձանձրացնել անգլիա-
ցիները, որով ստիպուին ետ դառնալ:

Կրտսի թէ այդ անգլիացիներուն եկած առեւ-
ները հասած է նոյնպէս Լոնդոնի «Daily News»
թերթին կողմանէ թղթակից մը Սասուն երթա-
լու համար, որ առանց պաշտօնականի սպասե-
լու՝ փախուստի նման քաղաքէն մեկնել հեռացել
է, բայց կը կարծուի որ կիւմիւլիսնէ կամ Բա-
քըթ հասնելուն վերջը կը կեցնեն. ուսանք կըսեն
թէ արդէն այդ տեղերու մօտ արդիւնք են այլ ևս
առաջ երթալու, բայց ստոյգ լուր չի կայ:

Գ—ին

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԼՕՆԴՈՆ, 23 յունվարի: Պաշտօնապէս հաղորդ-
վում է Եւրոպայից, որ խաղաղութեան մասին
բանակցելու համար եկած իրազօրների հաւատար-
մաթղթերի փոխանակութեան ժամանակ երեւոյ,
որ չինական ներկայացուցիչների իրազօրութիւն-
ները չափազանց անբարար են, այդ պատճա-
ռով եւրոպական կառավարութիւնը հրաժարվեց
բանակցութիւններ սկսել և առաջարկեց չինա-
ցիներին յետ գնալ:

ԽԱՐԿՈՎ, 23 յունվարի: Դժնդհան տնտեսա-
կան արտադրութեան կարելի է համարել: Շրջանա-
ռութիւնները միջակից ցածր էին: Առձեռն զը-
րամ աւելի պակաս էր, քան անցեալ տարի:

ՊԱՐԻՉ, 23 յունվարի: Monceaux—les—mines
հանքերում լուսնոյ մին պայթեց զաղը: Առա-
ւօտան 9 ժամին մօտ ու եւրոպայի հանքային
հանքերին մօտ 30 դիմկներ:

ԲԵՐԼԻՆ, 23 յունվարի: Սաքսոն—Ալթէնբուր-
գեան պրինցուհու նախագահութեան տակ եղած
յառաջ ժամանակը իր հանդիսարանը երաժշտա-
կան—գրականական երկու կազմեց ի յիշատակ
Անտոն Բուրնշտէյնի: Երկու խմբի ներկայ էր այդ
կայսրուհին: Դասերը լցված էր:

ԲԵՐԼԻՆ, 23 յունվարի: Վաճառքի դատա-
րանը, քննելով Չէրնիցի գործը, դատաւարտեց՝
Չէրնիցին, Տախիլին, Դիակովիչին, և Վիշին:
Երբ տարվա բանտարկութեան. Դանիլին, Բուշ-
չին, Տաշանովիչին և Ստեփանովիչին՝ երկու տա-
րվա բանտարկութեան: Մնացած մեղադրողները
արդարացրած են:

ՏՕԿԻՈ, 23 յունվարի: Եւրոպական պարա-
մենտը քուէարկեց մի վճիռ, որով յայտարարվում
է, որ պատերազմի նպատակը դեռ ևս չէ իրա-
գործված, և որ պարզամիտ պատրաստ է քուէ-
արկել պատերազմը շարունակելու համար ան-
հրաժեշտ բոլոր միջոցներով:

ՍՕՖԻԱ, 23 յունվարի: Նախկին դիպլոմատի-
կան գործակալը Վիեննայում՝ Մինիցէլիչ Նա-
նակովսկի է արքայադատութեան մինիստր:

Քան լրացուցիչ ընտրութիւններից, 18 բար-
յաջող են կառավարութեան, երկուսը—դիմադրա-
կան կառավարութեանը: Յանկով, Ստամբուլով,
Մոսկովսկով, Տոնչիկ, Գրեմով, Սալթաշևիչ պար-
տութիւն կրեցին: Լրացուցիչ ընտրութիւնների
ժամանակ մի քանի չըմաններում Յանկովս-
կանը, Կարապետովսկանը, Ստամբուլով և
Բազուլովսկի կառավարիչներ ձայն տուցին ընդ-
հանուր համաձայնութեամբ որոշված կանգնու-
տուրայի համար:

ԲԵՐԼԻՆ, 23 յունվարի: Ստամբուլովի հակա-
ակորդը Տիրնովում ստացաւ 248 ձայների մե-
ծամասնութիւն: Յանկովի հակաակորդը Նովո-
Ջադովում յաղթեց 12 ձայնով: Պաշտօնական
տեղեկութիւնների համեմատ, հանգստութիւնը ոչ
մի տեղ խանգարված չէր:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 յունվարի: Կիրակի բաղդ ու-
նեցաւ ներկայանալու թագաւոր Կայսրին զինպան
Լորանով-Ռոստոպիլին:

Երկրաշարժութեան միջնաբեր օրոյցի՝ եռան-
գուն կերպով նպաստել դաշտային միջոցների կո-
տործանը, ուղարկելով Մեքսիկոյի տարաբա-
նակ, որոնք միջոցներ կոտորող բացիւններ են
պատրաստում:

«Новое Время» լրագրի Սոֆիայից ստացած
տեղեկութիւնների համեմատ, հակառակ պաշտո-
նական տեղեկութիւնների յայտնվելը, որ ընտրու-
թիւնների ժամանակ տեղի են ունեցել անկարգու-
թիւններ և բռնութիւններ: Տիրնովում սրբի օգ-
նութեանը դիմող ոստիկանութեանը նպատակ
էր հեծելադուրը: Հասն են վիրաւորվածները: Ընտ-
րող մահմադականները թիւքաց կոմսարին դա-
րատ ներկայացրին, ասելով թէ պոլիցիան չը թոյ-
լատրեց իրանց ձայն տալ:

ՀՈՍՏ, 24 յունվարի: Խաւաքական զինպանը
Բուխարէստում, Կոստ Կուրտօպաի, Պետերբուրգի
զինպան է նշանակված:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Յունվարի 24-ին

Լոնդոնի վրա 10 ֆունտ արծէ . .	92	90	Կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ . . .	45	42	»
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ . . .	36	82	»
Ոսկի	7	42	»
Մաքսային կուպոններ . . .	148	25	»
Արծաթ	—	—	»
Բորսային դիվիդենդ . . .	5	70	»
Պետ. բանկի 5% տոս 1 չրջանի .	—	—	»
— — — — — 2-րդ . . .	—	—	»
— — — — — 3-րդ . . .	—	—	»
4% պետական ընդամ	—	—	»
5% ռուսկայ ընդամ 1894 թ. . .	162	50	»
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին չրջ.	—	—	»
— — — — — 2-րդ . . .	—	—	»
— — — — — 3-րդ . . .	—	—	»
— — — — — 4-րդ . . .	—	—	»
Ներքին 5% առաջին փոխառութ. 22 1/2	22 1/2	50	»
— — — — — երկրորդ . . .	226	—	»
5% պետական երկրամուղ. ընդամ. 101 7/8	101 7/8	—	»
4% ներքին փոխառութեան . . .	96	—	»

4 1/2 % փոխառ. թղթ. ագն. կալ. բանկի 101	50	»
Ագն. կալ. Պետ. բանկի խաղաղութ.	—	»
Գրաւ. թղթ. — — — — —	193	75
4 1/2 % վրացական. գիւղ. հող. բանկի. 101	50	»
4 1/2 % գրաւական թղթեր կալուած.	—	»
Փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. 152	75	»
— — — — — թղթալ. — — — — —	—	»
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.	—	»
Ընկերութեան օրիգինալները. 101 3/8	—	»
Մոսկովայի քաղաք. օրիգինալները. 100	25	»
Օդէսայի — — — — — 100	25	»
Թիֆլիսի — — — — — 98	25	»
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի. 98	50	»
— — — — — Գուլիստի — — — — —	98	50

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

ՊԵՏՐՈՎՍԿ. Յ. Գար. Չեղ ուղարկեց «Մշակ»:
Մեքէ սխալմամբ զաղարկեց ինքն ձեռք իրազի-
ր ուղարկելը:

ՕՒԷՍԱ. Գ. Ե. Չը տպագրեցինք, որովհետեւ
ամբողջապէս անկարելի եղաւ տպագրել:
ԼՕՆԴՈՆ. Մ. Չ. Մօտ մի տարի է արդէն, որ
չենք ստանում:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՎՈՒ. Բարեգործական ընկերու-
թեան վարչութեանը Ուրալութեանը կը կատա-
րենք ձեռք ինքից:

ՍԵԼԵՅ. Բժ. Չաք. Չեք տուած հասցեով ձեռք
«Մշակ» ուղարկվում է կանոնաւոր: Հարցելք այդ
տեղի պատասխանը:

ՅԱՐԻՑԻՆ. Յ. Հախարկեան. «Մշակի» բոլոր
համարները, յունվարի 1-ից սկսած, ձեռք ուղարկ-
ված են: Ստուգեցէք այդտեղ պատասխանը:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՎ ԲԱՆԴԱՐ
Հրատարակելի Մ. ՄԵԼԻՔԱՆԱՄԱՆԵՆ

Մ Ե Մ Շ Ե Ր Ա Մ Ա Պ Ա Հ Ա Կ Ա Ն Գ Ո Ր Ծ Ա Ր Ա Ն Ն Ե Ր

ՍՕԼՏԻՑՈՐՈՒՄ, ԿՕՐՍԻԱ ԿԳՂՈՒ ՎՐԱ (ՅՐԱՄԵՒԱ)

Ի ԱԼՕԻՁԻ ԵՒ ԸՆԿ.

Պ. Սյուրիլի ֆիրմայի շերամի որդիների սերմը ձեռք բերել ցանկացողները կարող են
գրիմի Թիֆլիս կայսերական կոմիտեան Կիւրախանական ընկերութեանը Ե տիկին Գ.
Սուլթանովային, Նիկոլայեւսկայա փ. տ. № 39. Սերմը ծախվում է 5 և 3 ժողով պա-
րունակող արկղիկների մէջ, միւսալը 60 կոպէկով:
(№ 9) 1—6

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1895 ГОДЪ НА
„Астраханскій Листокъ“

(30-й годъ изданія)

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА

Съ доставкой въ Астрахани на 1 г.—7 р., на 6 м.—4 р., на 3 м.—2 р. 50 к., на
1 м.—1 р.
Съ пересылкой въ города на 1 г.—7 р. 50 к., на 6 м.—5 р., на 3 м.—3 р. 25 к.,
на 1 м.—1 р. 25 к.

Адресъ: Астрахань. Въ редакцію газеты „Астраханскій Листокъ“.

1—2

ՍԱԼՄԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԳՐԱԴԱՐԱՆ ՀԱՅԹՎԱՆՈՒՄ

Խնդրում ենք հայ խմբագիրներին, հեղինակներին և բարեսեր անձանց, որ իրանց
օգնութիւնը չը զանան Սալմաստի հայոց այս միակ գրադարանին, որի ձեռնարկը ըզ-
դարի կերպով կը նպաստէ զաւառի կրթական զործին:

Խնդրում ենք նախապատուութիւն զիմէ այս հասցեով. Персія, Salmast, Սալմաս-
տի հայոց գրադարանին, Հաֆթ վանում:
Սալմաստի Հաֆթ վան գիւղի գրադարանի վարչութեան:
(№ 10) 1—10

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1895 Թ.

„Շ Ա Ի Ի Դ“

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ ՇԱՐԱԹԱՌԵՐԹ

(Երկրորդ տարի)

Հրատարակվում է Թէհրանում «Շաւիգի» բաժանորդագիրն է մէկ թուական, կէս
տարվանը վեց զրան: Արտասահմանում՝ 3 ռուբլի կամ 8 ֆրանկ. կէս տարվանը 2 ռ.
կամ 4 ֆրանկ:

Արտասահմանից դրամական ծրարները կարող են ուղարկել հետեւեալ հասցեով.
Черезъ Баку, Россійской ИМПЕРАТОРСКОЙ Миссіи въ Тегеранѣ, пер. А. Бекъ-Наза-
рову. Իսկ նամակներ և թղթակցութիւններ հետեւեալ հասցեով. Téhéran, Rédaction
„SCHAVIGH“.

Թիֆլիսում «Շաւիգի» բաժանորդ գրվել ցանկացողները՝ կարող են գրվել Խօսքով
Արզումանեանի գրասենեակում:
2—2